

УДК 334.02; 330.322 (045)

ДАЦЕНКО Ганна Василівна,
кандидат економічних наук, доцент
ГРОМОВА Анастасія Євгеніївна
ГРОМОВА Ольга Євгеніївна

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ КЛАСИФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті сформульовано визначення інвестицій, проведено їх класифікацію за різними ознаками, зроблено роз'яснення щодо основних підходів до поняття «інвестиційна привабливість підприємства» та фактори впливу на інвестиційну привабливість підприємства, визначено основні напрямки контролю капітальних інвестицій.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна привабливість, класифікація інвестицій, капітальні інвестиції, контроль інвестицій.*

This article presents the definition of investment and conducted the classification of investment, for the various grounds, the defined main approaches of «investment attractiveness of enterprises». The main impacts on investment attractiveness of enterprises, formulate objectives, main tasks and functions of investment attractiveness of the enterprise.

Keywords: *investments, investment attractiveness, classification of investments, capital investment, control of investment.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Інвестиції впливають на рівень економіки та стан держави і займають центральне місце в інвестиційному процесі. Інвестиції поділяються за видами (формами) і класифікуються за окремими ознаками. У сучасних умовах інвестиції виступають важливим елементом розвитку, як національної економіки, так і економіки вцілому.

Ключовим напрямком України до євроінтеграції має стати поживлення інвестиційних процесів. Для цього важливу роль відіграє поділ інвестицій на види та політика держави у напрямку підвищення інвестиційної привабливості.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема класифікації інвестицій та забезпечення інвестиційної привабливості підприємства не є новою. Її вирішенню присвячені праці, як вітчизняних, так і закордонних вчених. Так питання класифікації інвестицій досліджували Гордон Дж. Александер, Джеффри В. Бейлі, Крупка С. Д., Мазаракі А. А., Майорова Т. В., Мойсеєнко І. П., Федоренко В. Г., та ін., проте сьогодні відсутній єдиний підхід щодо класифікації інвестицій, практично немає чіткої класифікації інвестицій.

У той же час, переважна більшість публікацій з даної проблематики присвячено питанням оцінки інвестиційної привабливості підприємств, зокрема досі не існує чіткого теоретичного обґрунтування привабливості як об'єкту управління, проте в працях таких вчених, як Л. М. Алексеєнко, Г. В. Козаченко, Н. П. Макарій, С. В. Юхимчик, В. А. Машкін, В. А. Пахомов, С. С. Донцов, Н. Ю. Трясціна, В. Хазанов, В. Г. Федоренко, Е. Ю. Хрустальов та інших є це тлумачення.

Метою статті є розгляд декількох питань, серед яких:

1) систематизація ознак класифікації та виділення характерних видів інвестицій;

2) визначення основних напрямків контролю інвестицій.

Відсутність точного визначення класифікаційних ознак інвестицій можна пояснити їх багатогранністю та досить широкою сферою застосування у діяльності суб'єктів господарювання. В загальному слід зазначити, що класифікація інвестицій визначається вибором критерію, який покладений в її основу. Ще одним важливим завданням є контроль капітальних інвестицій, що сприятиме ціленаправленому та якісному вкладенню інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. На думку У. Шарпова, інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу у підприємницьку діяльність з метою одержання певного доходу (прибутку) [1, с. 63].

Проте Т. В. Майорова визначила, що інвестиція (від лат. invest, вкладення коштів) – господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно [3, с.28].

Узагальнюючи декілька визначень можна сформулювати більш чіткіше поняття, отже інвестиції – це активи, які отримуються підприємством з метою збільшення певного прибутку (відсотків, дивідендів, тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для підприємства (інвестора).

У ширшому трактуванні інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою подальшого збільшення. Інвестиції мають фінансове та економічне визначення.

Фінансове визначення інвестицій – це всі види активів (коштів), що вкладаються в господарчу діяльність з метою отримання доходу [4, с.16].

Економічне визначення інвестицій – видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал [5, с. 87].

Якщо більш детально розглянути один із видів інвестицій, що є найбільш актуальним у нашій темі, то постає питання контролю за ними, отже реальні (капітальні) інвестиції – це сукупність витрат, що спрямовані на відтворення і поліпшення якісного стану основних засобів з метою оновлення існуючих і створення нових благ [8, с. 31].

При класифікації інвестицій базисною типологічною ознакою виступає об'єкт вкладення засобів.

1) Залежно від того, де вкладається капітал (у межах країни чи за кордоном), розрізняють внутрішні та зовнішні інвестиції.

Внутрішні інвестиції – це вкладення капіталу (грошей) однієї країни в підприємства цієї самої країни.

Зовнішні інвестиції – це вкладення в підприємства іноземного капіталу. Усі внутрішні та зовнішні інвестиції можуть бути приватними або державними. У свою чергу, зовнішні інвестиції поділяються на прямі та портфельні.

Прямі – це вкладення капіталу за кордоном, їх величина дорівнює не менш як 10% вартості того чи іншого проекту.

Портфельні – закордонні інвестиції розміром до 10 % вартості капітального проекту, що здійснюється за їх допомогою.

2) За видами активів, що входять у інвестиційний портфель, інвестиції поділяються на фінансові, реальні та інтелектуальні.

Фінансові інвестиції означають використання наявного капіталу для придбання (купівлі) акцій, облігацій та інших цінних паперів, що випускаються підприємством або державою.

Реальні інвестиції – це вкладення капіталу в різні сфери і галузі економіки з метою оновлення існуючих і створення нових благ. Такі інвестиції забезпечують одержання набагато більшого прибутку. Реальні інвестиції дістали ще назву виробничих або капітальних вкладень.

Інтелектуальні – це вкладення коштів у розвиток наукових досліджень та розробок, на підготовку фахівців на різноманітних курсах, ліцензій, «ноу-хау» та ін.

3) За функціональною спрямованістю розрізняють валові і чисті капіталовкладення.

Валові капітальні вкладення – це загальна сума одноразових витрат капіталу на просте і розширене відтворення виробничих основних фондів та об'єктів соціальної інфраструктури.

Чисті капітальні вкладення – витрати лише на розширене їх відтворення. Величину чистих капіталовкладень розраховують у такий спосіб: із загального обсягу капіталовкладень вилучаються амортизаційні відрахування, що використовуються, як відомо, на просте відтворення основних фондів та іншого майна підприємства.

4) В залежності від інвесторів.

Приватні інвестиції – це вкладення капіталу приватних інвесторів (громадян і підприємств недержавної форми власності).

Державні інвестиції – це вкладення капіталу, що здійснюється державними органами влади і управління та підприємствами державної форми власності.

Змішані інвестиції – це вкладення капіталу, що здійснюється вітчизняними та зарубіжними економічними суб'єктами.

5) За рівнем інвестиційного ризику.

Безризикові інвестиції – це вкладення коштів в об'єкти інвестування по яких відсутній ризик втрати капіталу або очікуваного доходу і гарантоване отримання суми чистого інвестиційного прибутку.

Низькоризикові (консервативні) інвестиції – це вкладення капіталу в об'єкти інвестування по яких ризик нижче від середньоринкового.

Середньоризикові (помірні) інвестиції – це вкладення капіталу в об'єкти інвестування по яких ризик відповідає середньоринковому.

Високоризикові (агресивні) інвестиції – це вкладення капіталу в об'єкти інвестування по яких ризик істотно перевищує середньоринковий.

Спекулятивні інвестиції – це вкладення капіталу в найбільш ризикові проекти або інструменти інвестування по яких очікується я найвищий рівень інвестиційного доходу.

Отже, у вигляді схеми ми згрупували всі можливі класифікації, з додаванням власно запропонованих (рис.1).

Де, 1 група – основні класифікації інвестицій, 2 – допоміжні класифікації інвестицій, 3 – власно запропоновані класифікації інвестицій.

Таким чином, на основі здійсненого нами комплексного дослідження ми систематизували найбільш характерні види (форми) та ознаки інвестицій, та сформулювали власні, які не вказані іншими авторами. Слід зазначити, що у вітчизняній літературі практично відсутня класифікація інвестицій у розрізі окремих галузей та сфер діяльності.

Рис.1. Класифікаційні ознаки інвестицій.

Окрім основних ознак класифікації інвестицій, виділяють також допоміжні, менш розповсюджені. На основі опрацювання праць вітчизняних та зарубіжних авторів та із врахуванням специфіки галузі нами систематизовані ознаки та виділені характерні види (форми) інвестицій для підприємств.

Основні етапи контролю та ревізії реальних інвестицій:

1. Перевірка обсягу інвестиційних витрат в цілому за проектом та по окремих періодах їх здійснення.

2. Перевірка доцільності залучення джерел фінансування та термінів інвестування.

3. Перевірка умов договорів підряду та кошторисної документації щодо операцій капітального будівництва (виготовлення основних засобів).

Інвестиції у відтворення основних засобів на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень.

Завдання контролю і ревізії інвестиційної діяльності полягає у сприянні найбільш раціональному використанню майнових і інтелектуальних цінностей при створенні і модернізації основних засобів, реалізації цільових комплексних програм економічного і соціального розвитку країни через капітальні вкладення.

Відповідно до завдань контролю визначають об'єкти, джерела інформації і методичні прийоми контролю операцій з інвестиційної діяльності та реалізації її результатів.

Основні об'єкти контролю реальних інвестицій представимо на рис. 2.

Рис.2. Об'єкти контролю реальних інвестицій.

Джерелами фінансування інвестиційної діяльності є:

1. Власні фінансові ресурси інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, валютні нагромадження, заощадження громадян, юридичних осіб та ін.).

2. Залучені фінансові кошти інвестора (кошти від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб).

3. Бюджетні інвестиційні відрахування.

Капітальні вкладення являють собою цілеспрямовану систему планового відновлення і розвитку матеріально-технічної бази підприємств відповідно до участі їх у процесі розширеного відтворення. Завданнями капітальних вкладень є реконструкція і заміна спрацьованого або застарілого обладнання та інших об'єктів основних засобів, будівництво нових і розширення діючих підприємств. При плануванні капітальних вкладень слід додержуватись таких вимог:

1. Максимальне використання діючих основних засобів з урахування технічного переозброєння та їх реконструкції.
2. Прискорення освоєння проектних потужностей введених в дію підприємств, об'єктів проти нормативних строків.
3. Комплексне будівництво об'єктів і затверджені календарні строки.
4. Збалансованість плану з матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Порушення інвестиційної діяльності, що спричинили збитки, розмір їх та відповідальні особи – контроль перевіряє, щоб визначити розмір збитків і встановити відповідальних за це осіб.

Капітальні вкладення в інвестиційній діяльності передбачають приріст виробничих потужностей на діючих підприємствах від технічного переоснащення і реконструкції, нового будівництва, введення в дію об'єктів, споруд і виробничих потужностей, ліміти державних капітальних вкладень і будівельно-монтажних робіт та інших інвестицій.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, провівши дослідження ми змогли сформулювати більш точне поняття про інвестиції, розширити та охарактеризувати їх класифікацію, створивши нові класифікаційні ознаки, виділили більш значущий вид інвестицій і на його прикладі проаналізували контроль за ним, у вигляді певних систематичних етапів. Контроль капітальних інвестицій та введення об'єктів і виробничих потужностей в дію ціленаправлений на якісне вкладення інвестицій у об'єкти виробничої потужності, що попереджує відхилення від проектів та виникнення браку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Данілов О.Д. Інвестування : [навч. посіб.] / Данілов О.Д., Івашина Г.М., Чумаченко О.Г. – К. : «Комп'ютерпрес», 2007. –887с.
2. Коюда В.О. Основи інвестиційного менеджменту / Коюда В.О., Лепейко Т.І., Коюда О.П. – К. Кондор, 2010. – С. 165-181.
3. Крупка Я.Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів / Я.Д. Крупка – Тернопіль : Економічна думка, 2009. – 354 с.
4. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність / Майорова Т.В. – К.: ЦУЛ, 2006. – 376 с.
5. Мойсеєнко І.П. Інвестиційний аналіз конкурентних переваг підприємства / І.П. Мойсеєнко //Проблеми науки. – 2008. – № 1.
6. Реверчук С.К. Інвестологія: наука про інвестування : [навч. посіб.] / Реверчук С.К. – К. : Атіка, 2006. – 264 с.
7. Сергеев И.В. Организация и финансирование инвестиций: учеб. пособие. / И.В. Сергеев, И.И.Веретенникова. – М.: Финансы и статистика, 2010. – 272 с.
8. Федоренко В.Г. Инвестознаводство : [підруч.] / В. Федоренко, А. Гойко / [за наук. ред. В.Г. Федоренка, – К.: МАУП, 2005. – 408 с.